

4. PREVENTIVNI PROGRAMI

4.3. VZGOJA ZA ZDRAVJE

V letu 2022 je bilo izvedenih 25.641 različnih dejavnosti vzgoje za zdravje za otroke in mladostnike in 58.108 dejavnosti s področja vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov.

Vzgoja za (ustno) zdravje je opredeljena kot proces učenja z oblikovanjem pozitivnih stališč, navad ali vedenja posameznika, skupine ali populacije.

Z različnimi programi vzgoje za zdravje omogočamo posamezniku pridobivanje znanja, veščin ter oblikovanje stališč in vedenj za zdrav slog življenja. Pri pridobivanju znanj, veščin, zdravih navad in vedenj na področju ohranjanja in krepitve ustnega zdravja otrok in mladostnikov, staršev ter strokovnega kadra v vzgojnoizobraževalnih ustanovah, pomembno prispeva program vzgoje za ustno zdravje. Za potrebe zbiranja podatkov o dejavnosti vzgoje za (ustno) zdravje v zdravstvenih ustanovah se za vzgojo za zdravje upošteva vse, kar je opredeljeno zgoraj, je v naprej načrtovano ali se izvede glede na potrebe okolja, poteka med posameznikom/skupino in zdravstvenim delavcem/ci ali sodelavcem/ci.

V poglavju predstavljamo podatke o izvajanju programa vzgoje za zdravje, ki obsega dejavnosti vzgoje za zdravje za otroke in mladostnike ter glavno podatke vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov. Aktivnosti vzgoje za (ustno) zdravje so se izvajale v zdravstvenih domovih, vzgojnoizobraževalnih ustanovah, lokalni skupnosti, nekatere dejavnosti pa so se še vedno izvedle tudi »na daljavo« preko videopovezav.

Od leta 2019 dalje je potekala prenova beleženja in poročanja dejavnosti vzgoje za (ustno) zdravje. S septembrom 2020 smo prešli na poročanje preko aplikacije eSZBO, vendar se v sistem tudi v letu 2022 še niso uspeli vključiti vsi izvajalci/poročevalci.

V primerjavi z letom 2021 se je za obe področji število dejavnosti povečalo. Na področju vzgoje za ustno zdravje je bilo izvedenih 63% več aktivnosti. Vsebine s področja ustne higijene, ohranjanja in krepitve ustnega zdravja ter zdrave prehrane so se izvajale za vse ciljne skupine, populacije in posameznike.

Na področju vzgoje za zdravje je bilo izvedeno enkrat več aktivnosti, kot preteklo leto. To povečanje dejavnosti odraža pozitiven premik v vseh šolskih obdobjih,

tako na področju izvajanja vzgoje za zdravje v razredu kot tudi v drugih ciljnih skupinah, vključno s starši in strokovnimi delavci. Glede na starostno obdobje je bilo tako 25.641 posameznikov vključenih v program vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov.

Podatki za leto 2022 kažejo, da se je večji del dejavnosti izvedlo za osnovnošolsko populacijo, kar velja tako za vzgojo za zdravje (17.238 različnih dejavnosti), kot tudi vzgojo za ustno zdravje (41.311 različnih dejavnosti). Ker so bile dejavnosti vzgoje za ustno zdravje v letu 2021 okrnjene, je bilo tudi v opazovanem obdobju še vedno nekoliko več individualnih obravnav tako v predšolskem kot osnovnošolskem obdobju (približno 1/3). Zaradi organizacije izvedb v srednješolskem obdobju pa je bilo tudi približno 2/3 srednješolcev deležnih aktivnosti individualne vzgoje za ustno zdravje. Kljub vsemu je opazen trend povečanja skupinskih aktivnosti v primerjavi s preteklim letom, kar je skladno s smernicami. Izvedbe aktivnosti vzgoje za ustno zdravje so za to obdobje prikazane po vsebinah, v nadaljevanju pa so predstavljene tudi za posamezno regijo.

Podatki o izvajanju vzgoje za zdravje v sodelovanju z vrtci, osnovnimi in srednjimi šolami kažejo, da je najpogosteje predstavljena vsebina glede na statistično regijo zabeležena pod rubriko "drugo". Ta trend odraža trenutne potrebe in zahteve glede vsebin, ki se prilagajajo času in ciljni populaciji. Vsebin "zdrave navade" in "preprečevanje nalezljivih bolezni in osebna higiena" sta bili za predšolsko obdobje po številu predstavljenih vsebin na drugem oziroma tretjem mestu. Za osnovno šolo so bile najpogostejše vsebine predstavljene v okviru osnovnega programa vzgoje za zdravje. Za srednješolce pa se poleg "drugih vsebin za srednješolce" pojavlja tudi "temeljni postopki oživiljanja" kot druga najpogostejša predstavljena vsebina. V nadaljevanju so prikazane tudi ostale rubrike dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov.

VZGOJA ZA ZDRAVJE 2022

DEJAVNOSTI VZGOJE ZA ZDRAVJE OTROK IN MLADOSTNIKOV

DEJAVNOSTI VZGOJE ZA USTNO ZDRAVJE OTROK IN MLADOSTNIKOV

Najpogosteje izvajani vsebini v vseh starostnih obdobjih

33 % individualna zobozdravstvena vzgoja

36 % zobozdravstvena vzgoja

4.3. Tabela 1: Dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah in starostnih obdobjih, Slovenija, 2022

Izvajanja po vsebinah	Število	%
Predšolsko obdobje		
Zdrave navade	573	12,6
Varnost in preprečevanje poškodb	162	3,6
Preprečevanje nalezljivih bolezni in osebna higiena	543	12,0
Druge vsebine v vrtcih za otroke	3.014	66,4
Predavanja za vzgojitelje predšolskih otrok	149	3,3
Predavanja za starše predšolskih otrok	97	2,1
SKUPAJ	4.538	100,0
Osnovnošolsko obdobje		
Osnovni program vzgoje za zdravje	9.355	54,3
Druge vsebine za osnovnošolce	6.885	39,9
Predavanja za strokovne delavce osnovnih šol	208	1,2
Predavanja za starše osnovnošolcev	254	1,5
Temeljni postopki oživljanja za osnovnošolce	536	3,1
SKUPAJ	17.238	100,0
Srednješolsko obdobje		
Preprečevanje rakavih obolenj	69	1,8
Osebna higiena in odnos do telesa	84	2,2
Medosebni odnosi in samopodoba	126	3,3
Vpliv substanc na telo	102	2,6
Temeljni postopki oživljanja za srednješolce	593	15,3
Druge vsebine za srednješolce	2.835	73,4
Predavanja za strokovne delavce srednjih šol	40	1,0
Predavanja za starše dijakov	16	0,4
SKUPAJ	3.865	100,0
SKUPAJ vsa izvajanja	25.641	

Osnovni program vzgoje za zdravje za otroke in mladostnike predstavlja polovico (54 %) vseh dejavnosti pri osnovnošolcih.

4.3. Tabela 2: *Dejavnosti vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah in starostnih obdobjih, Slovenija, 2022*

Izvajanja po vsebinah	Število	%
Predšolsko obdobje		
Učenje čiščenja zob za predšolske otroke	4.246	29,3
Zobozdravstvena vzgoja	4.496	31,0
Predavanja za strokovne delavce in starše	1.031	7,1
Individualna zobozdravstvena vzgoja	4.730	32,6
SKUPAJ	14.503	100,0
Osnovnošolsko obdobje		
Učenje čiščenja zob od 1. do 5. razreda	9.509	23,0
Učenje čiščenja zob od 6. do 9. razreda	1.817	4,4
Zobozdravstvena vzgoja	15.634	37,8
Predavanja za strokovne delavce in starše	1.574	3,8
Individualna zobozdravstvena vzgoja	12.777	30,9
SKUPAJ	41.311	100,0
Srednješolsko obdobje		
Zobozdravstvena vzgoja	870	37,9
Individualna zobozdravstvena vzgoja	1.424	62,1
SKUPAJ	2.294	100,0
SKUPAJ vsa izvajanja	58.108	

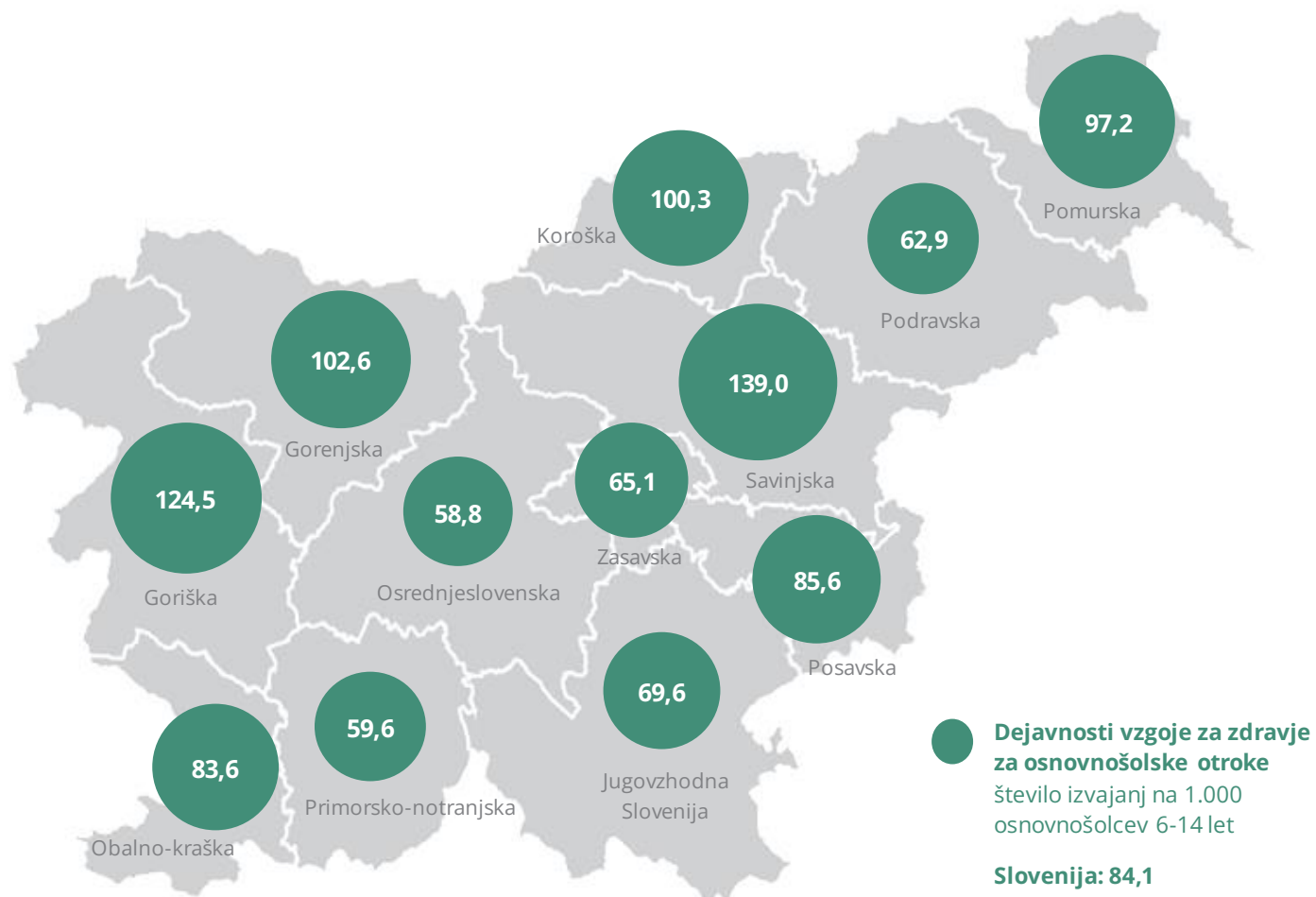
V predšolskem in osnovnošolskem obdobju v povprečju 1/3 aktivnosti predstavljajo individualne obravnave, 2/3 aktivnosti pa je namenjenih skupinskemu delu. V srednješolskem obdobju pa je situacija ravno obratna.

Viri: ZZS, Podatki o planu in realizaciji za zdravstvene storitve za leto 2022

REGIONALNE PRIMERJAVE

4.3. Slika 1: *Dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov¹⁾ za osnovnošolske otroke po statističnih regijah, Slovenija, 2022*

¹⁾ Število skupinskih dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov (brez predavanj za strokovne delavce in starše)
Viri: Poročilo o dejavnosti zobozdravstvenega varstva (Obr. 8,294)

4.3. Tabela 3: Dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah, obdobjih in statističnih regijah, Slovenija, 2022

Izvajanja po vsebinah	Pomurska	Podravska	Koroška	Savinjska	Zasavska	Posavska	Jugovzhodna Slovenija	Osrednjeslovenska	Gorenjska	Primorsko-notranjska	Goriška	Obalno-kraška	SLOVENIJA
Predšolsko obdobje													
Zdrave navade	88	42	35	117	46	36	139	8	10	5	13	34	573
Varnost in preprečevanje poškodb	28	-	-	36	-	10	27	32	-	22	6	1	162
Preprečevanje nalezljivih bolezni in osebna higiena	48	33	48	43	10	103	92	52	20	23	53	18	543
Druge vsebine v vrtcih za otroke	209	489	200	548	69	11	257	625	142	98	132	234	3.014
Predavanja za vzgojitelje predšolskih otrok	6	14	25	47	-	6	3	-	19	4	8	17	149
Predavanja za starše predšolskih otrok	2	13	1	22	1	15	3	23	3	-	1	13	97
SKUPAJ	381	591	309	813	126	181	521	740	194	152	213	317	4.538
Osnovnošolsko obdobje													
Osnovni program vzgoje za zdravje	441	1.416	313	1.753	259	285	597	2.293	968	170	501	359	9.355
Druge vsebine za osnovnošolce	437	367	324	1.590	73	300	368	888	1.005	137	888	508	6.885
Predavanja za strokovne delavce osnovnih šol	6	5	23	46	5	16	17	-	47	13	22	8	208
Predavanja za starše osnovnošolcev	21	9	8	75	16	23	28	26	39	3	4	2	254
Temeljni postopki oživljanja za osnovnošolce	38	6	6	87	9	13	58	72	196	4	19	28	536
SKUPAJ	943	1.803	674	3.551	362	637	1.068	3.279	2.255	327	1.434	905	17.238

Tabela se nadaljuje.

Nadaljevanje tabele.

Izvajanja po vsebinah	Pomurska	Podravska	Koroška	Savinjska	Zasavska	Posavska	Jugovzhodna Slovenija	Osrednjeslovenska	Gorenjska	Primorsko-notranjska	Goriška	Obalno-kraška	SLOVENIJA
Srednješolsko obdobje													
Preprečevanje rakavih obolenj	2	-	15	-	-	2	4	24	2	-	8	12	69
Osebna higiena in odnos do telesa	2	15	6	-	-	2	2	4	5	6	36	6	84
Medosebni odnosi in samopodoba	13	18	8	11	-	-	10	8	-	-	23	35	126
Vpliv substanc na telo	9	14	14	4	-	5	11	9	-	-	33	3	102
Temeljni postopki oživljanja za srednješolce	27	20	-	22	-	5	99	262	141	1	16	-	593
Druge vsebine za srednješolce	99	72	24	237	13	151	207	1.303	317	58	145	209	2.835
Predavanja za strokovne delavce srednjih šol	5	1	3	2	-	1	1	-	4	4	16	3	40
Predavanja za starše dijakov	1	2	-	-	-	5	-	1	6	-	1	-	16
SKUPAJ	158	142	70	276	13	171	334	1.611	475	69	278	268	3.865
SKUPAJ vsa izvajanja	1.482	2.536	1.053	4.640	501	989	1.923	5.630	2.924	548	1.925	1.490	25.641

Vir: ZZS, Podatki o planu in realizaciji za zdravstvene storitve za leto 2022

4.3. Tabela 4: *Dejavnosti vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov* po vsebinah, starostnih obdobjih in statističnih regijah, Slovenija, 2022

Izvajanja po vsebinah	Pomurska	Podravska	Koroška	Savinjska	Zasavska	Posavska	Jugovzhodna Slovenija	Osrednjeslovenska	Gorenjska	Primorsko-notranjska	Goriška	Obalno-kraška	SLOVENIJA
Predšolsko obdobje													
Učenje čiščenja zob za predšolske otroke	312	529	350	811	46	48	243	1.025	278	65	154	385	4.246
Zobozdravstvena vzgoja	522	811	230	594	16	43	209	784	445	173	332	337	4.496
Predavanja za strokovne delavce in starše	8	216	90	246	1	5	47	246	56	25	66	25	1.031
Individualna zobozdravstvena vzgoja	-	1.710	303	1.277	36	27	82	966	197	68	62	2	4.730
SKUPAJ	842	3.266	973	2.928	99	123	581	3.021	976	331	614	749	14.503
Osnovnošolsko obdobje													
Učenje čiščenja zob od 1. do 5. razreda	640	977	599	1.218	216	541	560	1.781	1.995	333	412	237	9.509
Učenje čiščenja zob od 6. do 9. razreda	117	101	242	350	59	302	145	348	53	21	60	19	1.817
Zobozdravstvena vzgoja	944	1.829	758	1.387	188	102	543	2.483	5.314	281	1.470	335	15.634
Predavanja za strokovne delavce in starše	36	403	4	328	3	139	4	123	311	56	151	16	1.574
Individualna zobozdravstvena vzgoja	695	4.075	1.330	1.228	259	759	480	1.534	706	292	999	420	12.777
SKUPAJ	2.432	7.385	2.933	4.511	725	1.843	1.732	6.269	8.379	983	3.092	1.027	41.311
Srednješolsko obdobje													
Zobozdravstvena vzgoja	20	39	23	110	6	7	140	428	28	44	21	4	870
Individualna zobozdravstvena vzgoja	-	659	12	119	18	181	113	110	8	39	133	32	1.424
SKUPAJ	20	698	35	229	24	188	253	538	36	83	154	36	2.294
SKUPAJ vsa izvajanja	3.294	11.349	3.941	7.668	848	2.154	2.566	9.828	9.391	1.397	3.860	1.812	58.108

Vir: ZZS, Podatki o planu in realizaciji za zdravstvene storitve za leto 2022

DEFINICIJE

NAZIV	OKRAJŠAVA	DEFINICIJA	DODATNA POJASNILA	ANG IZRAZ
Osnovni program vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov		Osnovni program vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov obsega v naprej dogovorjene in pripravljene vsebine vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov za vsak razred osnovne šole in vsak letnik srednje šole.	Vsebine in delavnice za osnovne šole so opredeljene v priročniku Za boljše zdravje otrok in mladostnikov (NIJZ, 2015), vsebine in delavnice za srednje šole pa v priročniku Odnos do telesa (NIJZ, 2019)	Basic health education program
Priprava na porod in starševstvo		Program skupinske vzgoje za zdravje bodočih staršev (nekoč šola za starše)	Vsebine in pristopi so opredeljeni v dokumentu Priprava na porod in starševstvo, prav tako strokovne smernice za izvajalce in izročki za uporabnike (NIJZ, 2018)	Childbirth and parental preparing classes
Šolsko leto		Šolsko leto se začne 1. 9. in konča 31. 8.	Podatke o sodelovanju med Vzgojno-izobraževalnimi ustanovami spremljamo vezano na šolsko leto, plačnik storitev ZZZS pa na koledarsko oz. obračunsko.	School year
Vzgoja za ustno zdravje		Vzgoja za ustno zdravje je formalno določen obseg aktivnosti, ki so zasnovane z namenom informiranja, motiviranja in opolnomočenja različnih ciljnih skupin in posameznikov pri celostni skrbi za ustno zdravje in izhajajo iz njihovih potreb.	Izvaja se na podlagi usmeritev za izvajanje zobozdravstvene vzgoje in preventive v okviru preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni. Beleži se aktivnosti, ki so namenjene otrokom in mladostnikom, staršem, strokovnjakom v vzgoji in izobraževanju.	Oral health education
Vzgoja za zdravje		Vzgoja za zdravje je načrtovan proces, ki z različnimi pristopi posamezniku omogoča pridobivanje znanja ter oblikovanje stališč in vedenj za zdrav slog življenja.	Beleži se samo dejavnosti, ki so načrtovane. Ne upoštevamo npr. pogovora z bolnikom ob obravnavi ali pregledu, ker je to del vsake obravnave ali pregleda.	Health education

SEZNAM SLIK

4.3. Slika 1: Dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov¹⁾ za osnovnošolske otroke po statističnih regijah, Slovenija, 2022.....	6

SEZNAM TABEL

4.3. Tabela 1: Dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah in starostnih obdobjih, Slovenija, 2022	4
4.3. Tabela 2: Dejavnosti vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah in starostnih obdobjih, Slovenija, 2022	5
4.3. Tabela 3: Dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah, obdobjih in statističnih regijah, Slovenija, 2022	7
4.3. Tabela 4: Dejavnosti vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah, starostnih obdobjih in statističnih regijah, Slovenija, 2022.....	9